

Recenzja

Rozprawy doktorskiej pt. „Wpływ integracji rynków finansowych i towarowych na warunki produkcji bioetanolu I generacji w Europie”

autorstwa mgr Pawła Krystiana Popławskiego.

Recenzja została wykonana na zlecenie Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse

Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Uwagi wstępne

Przedstawiona do opinii rozprawa doktorska ma charakter teoretyczno-przeglądowy a także empiryczny. Zgłębia złożoną problematykę integracji rynków finansowych i rolniczych rynków towarowych w kontekście uwarunkowań produkcji bioetanolu I generacji. Praca liczy 355 stron i zawiera 7 rozdziałów, bibliografię, 10 aneksów, 15 tabel i 11 rysunków. Jest to ambitne i interdyscyplinarne opracowanie mieszczące się na styku ekonomii, finansów, rynków towarowych, polityki rolnej.

Doktorant podjął się bardzo odważnego i trudnego zadania przeprowadzenia badań w tym zakresie na poziomie rynków europejskich. Problematyka obserwowanego na rynku rolnym zjawiska finansyzacji jest bardzo złożonym i wieloaspektowym zadaniem badawczym. Tego typu badania wymagają doskonałej znajomości teorii ekonomii, ale przede wszystkim dogłębnej wiedzy w zakresie praktyki funkcjonowania rynków finansowych w odniesieniu do badanego sektora gospodarki.

Dotychczas badania dotyczące zagadnień finansyzacji rolnictwa podejmowane były przez wielu badaczy zagranicznych jak również krajowych ekonomistów rolnych. Zajmowali się tym problemem między innymi: A. Grzelak, B. Czyżewski, o których autor nie wspomina.

W swych publikacjach utrwalają oni powszechny we współczesnej ekonomii rolnictwa konsensus, wskazujący na to że oderwanie cen żywności od realnego popytu i podaży na rzecz spekulacji giełdowych bezpośrednio zagraża stabilności cenowej. Panuje przekonanie że

kapitał spekulacyjny traktuje żywność jak czyste aktywo finansowe co powoduje zwiększenie zmienności cen i drastycznie uderza w bezpieczeństwo żywnościowe. Ten pogląd doktorant oczywiście zna czemu dał wyraz w swojej pracy. Znalazł jednak w tej trudnej materii mniej rozpoznany problem naukowy który dotyczy ustalenia w jaki sposób finansyzacja oddziałuje na fizyczną i cenową dostępność surowców żywnościowych dla sektorów innych niż spożywczy , w tym przypadku sektora bioenergetyki.

Ocena merytoryczna

Bardzo ogólnie sformułowany tytuł pracy oraz przedstawiony na wstępie zakres badań jak i treść hipotez sugerują że praca będzie rozpatrywała problem w sposób wielopłaszczyznowy i wielowątkowy. Z tytułu nie wynika jednak czy autor będzie badał wpływ wszystkich segmentów rynku finansowego czy tylko wybrane oraz o jakie warunki produkcji bioetanolu chodzi: techniczne , produkcyjne czy finansowe. Po części wyjaśnienie znajdujemy w wersji angielskiej tytułu która nie do końca jest zgodna z brzmieniem wersji polskiej ale doprecyzowuje że chodzi o towarowe rynki terminowe.

Dysertacja jest skonstruowana poprawnie , w sposób przemyślany i logiczny. Trzeba też przyznać że tekst jest ambitny dobrze osadzony teoretycznie i bardzo bogaty treściowo. Doktorant wykazał się dobrą znajomością literatury co pozwala na prowadzenie badań w szerszym kontekście teoretycznym i empirycznym. Dostrzegam też dojrzałość naukową doktoranta która wyraża się między innymi tym że wykazuje się dużą ostrożnością w interpretowaniu zarówno badań własnych jak i poglądów innych cytowanych z literatury autorów. Doktorant wskazuje na złożoność relacji między finansyzacją struktur rynków surowców rolnych, polityką regulacyjną i opłacalnością produkcji bioetanolu pierwszej generacji unikając pochopnych wniosków.

Dobłą podstawę i spójność tematyczną wprowadza zawarte w części wstępnej zdefiniowanie celu pracy a także, zakresu badań zarówno czasowego jak i podmiotowego. W dalszej części Doktorant wskazuje też na poznawczy kontekst badań odnoszący się do systematycznego powiązania dynamiki rynków finansowych z decyzjami dotyczącymi potencjału produkcyjnego podmiotów produkujących bioetanol pierwszej generacji.

Na potrzeby założonych badań Doktorant sformułował hipotezę badawczą główną stwierdzającą że „integracja rynków surowcowych i finansowych przyczyniła się do spadku ekonomicznej racjonalności działań w zakresie produkcji bioetanolu pierwszej generacji w Europie w latach 2010-2024.” Dodatkowo sformułowane zostały dwie hipotezy pomocnicze gdzie pierwsza zakłada że „wzrost płynności kontraktów „futures” pozwala utrzymać

równowagę na badanych rynkach”. Druga natomiast stwierdza że „dynamika cen surowców rolnych wskazuje na postępującą harmonizację procesów ustalania cen między badanymi rynkami towarowymi a finansowymi. Hipotezy są logiczne i powiązane z przedstawionym na wstępie celem głównym pracy tworząc spójny i jasny program badawczy. W wyniku badań hipoteza główna została zweryfikowana pozytywnie ale z zastrzeżeniami. Pierwsza hipoteza pomocnicza została potwierdzona natomiast druga hipoteza pomocnicza nie została potwierdzona.

Na podkreślenie zasługuje przyjęta w pracy metoda doboru literatury. Autor dokonał przeglądu literatury w sposób metodyczny bardzo staranny i pogłębiony. Zakres literatury, liczba aneksów świadczą o dużej wykonanej pracy badawczej. Doktorant wykorzystuje zarówno dostępną literaturę ekonomiczną jak również dane giełdowe, raporty Commitments of Traders jak i źródła regulacyjne. Na tej podstawie dokonuje analizy trendów zarówno przedmiotu badań jak też różnych stosowanych podejść badawczych.

Szczególnie interesująca jest przedstawiona w pracy próba połączenia analizy ekonomicznej z badaniami nad mikrostrukturą rynków „futures”, przy wykorzystaniu danych z raportów CoT oraz zastosowaniu zaawansowanych adekwatnych do postawionych problemów badawczych metod analizy szeregów czasowych takich jak : testy kointegracji, testy Bai-Perrona, VAR, VECM, filtry pasmowe. Doktorant uzasadnia dobór metod a także wskazuje na ograniczenia wynikające z zastosowanych metod. Wykazuje się w ten sposób dobrą ich znajomością jak również dojrzałością warsztatu badawczego.

Autor dysertacji wykazał się również oryginalnością koncepcyjną zamieszczając w rozdziale czwartym pracy autorską propozycję definicji równowagi rynkowej niezależnej od klasycznego mechanizmu cenowego. Tam też w odniesieniu do pierwszej hipotezy pomocniczej stwierdza że weryfikacja empiryczna sugeruje iż pomimo wysokiej zależności cen „futures” od cen ‘spot’ to dynamika ryzyka i premia „hedgingowa” determinuje rzeczywistą równowagę rynkową, potwierdzając jednocześnie prawdziwość przyjętej hipotezy.

Na szczególną uwagę zasługuje także autorska propozycja pojęcia „harmonizacji cen” jako narzędzia analizy synchronizacji rynków. W konsekwencji badań Doktorant dochodzi do wniosku że analiza korelacji komponentów cyklicznych wskazuje na proces stopniowej dezintegracji rynków rolnych i rynków finansowych po roku 2011. Stwierdza też że: „z perspektywy teorii integracji rynków oznacza to osłabienie mechanizmów transmisji finansowej oraz wzrost autonomii cen surowców rolnych w badanym okresie.” Z punktu widzenia produkcji rolnej należy to oczywiście przyjąć jako zjawisko pozytywne.

Zarówno autorska definicja równowagi rynkowej, jak i pojęcie harmonizacji cen to interesujące teoretyczne idee i koncepcje które wymagają dalszych badań w celu ich udowodnienia.

Pierwsze dwa rozdziały rozprawy poświęcone są pogłębionemu studium literatury przedmiotu badań. Prowadząc jednak już w części wstępnej do pracy rozważania nad dobrymi i złymi stronami finansyzacji, Doktorant na podstawie analizy literatury, przyznaje że „fundusze inwestycyjne indeksowe rynku towarowego uczestniczące w obrocie instrumentami pochodnymi od cen pszenicy, kukurydzy i cukru destabilizowały ceny tych towarów niezależnie od rzeczywistej podażi i popytu” (s.12). Potwierdza w ten sposób istniejący powszechnie pogląd dotyczący skutków finansyzacji w rolnictwie.

W dalszej części prowadząc dyskusję nad wynikami badań różnych autorów Doktorant wskazuje na konsekwencje finansyzacji rynków towarowych do których należy między innymi zwiększenie zmienności cen towarów rolnych. Przyjmuje też pogląd że zaangażowanie inwestorów oraz powiązanie rynków surowców z rynkami finansowymi przyczyniły się do kształtowania dynamiki cen pszenicy, cukru i kukurydzy. Ten właśnie problem autor określa jako właściwy przedmiot swoich badań” (r.2.3 s.63) choć stanowi to jedynie część sugerowanego w tytule pracy zakresu badań.

Po obszernym przeglądzie literatury autor w rozdziale trzecim przechodzi do projektowania badań pozostając wciąż w „trybie” przeglądu literatury co zdecydowanie utrudnia śledzenie założonego na wstępie głównego nurtu badań.

Podczas lektury kolejnych rozdziałów rozprawy można dostrzec pewne niekonsekwencje w realizacji założonego celu badań. Cel ten został jednoznacznie sprecyzowany na stronie 13 pracy, w następującym brzmieniu: „celem pracy była ocena wpływu integracji rynków finansowych i towarowych oraz procesów finansyzacji na ekonomiczną racjonalność produkcji bioetanolu I generacji a także kształtowania płynności i zmienności cen na rynkach pszenicy, kukurydzy i cukru.” Tak sformułowany cel rozprawy jest zgodny z jej tytułem i wydawałoby się że taka wersja obowiązuje w całej pracy. Jednak na stronie 88 cel główny został zmodyfikowany do brzmienia: „ocena przełożenia integracji rynków finansowych i towarowych na zjawiska w sferze rzeczywistej gospodarki”. Zatem już nie tylko na racjonalność produkcji bioetanolu ale na wszystkie zjawiska w sferze rzeczywistej gospodarki. Z kolei na stronie 16 oraz w rozdziale siódmym na stronie 256 autor stwierdza że „celem pracy była ocena czy funkcjonowanie rynków finansowych wpływa na ekonomiczną zasadność utrzymania lub zwiększania mocy produkcyjnych bioetanolu pierwszej generacji”. Z pewnością Doktorant wie że w ekonomii pojęcia racjonalności produkcji, zasadności

produkcji czy zjawiska w sferze rzeczywistej gospodarki nie są pojęciami tożsamymi. W pracy doktorskiej należałoby zachować jednoznaczność i dyscyplinę pojęciową.

W rozprawie jednym z kluczowych pojęć zawartym w celu badawczym a także w hipotezie głównej pracy jest właśnie racjonalność ekonomiczna. Wydaje się że definicji tego pojęcia autor poświęcił w rozprawie zbyt mało miejsca. Nie jest bowiem jasne gdzie przebiega granica między racjonalnością a nieracjonalnością ekonomiczną produkcji bioetanolu czy też jakie są konkretnie przyjęte mierniki racjonalności. W prawdzie w rozdziale 6 stronie 217 autor zakłada „formalizację kryteriów oceny racjonalności ekonomicznej, opartych na relacjach między cenami surowców, kosztami produkcji marżami i decyzjami inwestycyjnymi. Po czym wyjaśnia że takie ujęcie pozwoliłoby uniknąć rygorystycznego normatywizmu przy jednoczesnym zachowaniu analitycznej treści pojęcia racjonalności. Założenie takie wydaje się bardzo odważne. W klasycznym bowiem ujęciu racjonalność ekonomiczna opiera się na twardych mierzalnych danych a do jej oceny stosuje się konkretne wskaźniki ilościowe i finansowe badające relację między nakładami a efektami.

Doktorant przeprowadza analizę na podstawie literatury, po czym uznaje iż analiza potwierdza „że finansyzacja zmodyfikowała warunki brzegowe racjonalności ekonomicznej tego sektora.” (bioetanolu) Nie definiuje jednak i nie określa pojęcia „warunków brzegowych”

Podsumowanie pracy (rozdział siódmy) jest zdecydowanie nadmiernie rozbudowane treściowo za długie i mało syntetyczne. W podsumowaniu oczekuje się odpowiedzi na pytanie badawcze, oceny hipotez i najważniejszych wniosków. Tymczasem autor wiele fragmentów rozwija o szczegółowe wywody dotyczące historii polityk publicznych, detalach funkcjonowania konkretnych kontraktów czy też opisów epizodów rynkowych. Są to ciekawe treści ale bardziej pasują do rozdziałów początkowych pracy aniżeli do końcowego podsumowania. Niemniej znalazła się tam ocena wyników badań które są z pewnością wartościowe i w pewnym sensie podważają występującą w ekonomii rolnej narrację o jednoznacznie negatywnym wpływie finansyzacji na rynki surowców rolnych.

W końcowej części tego rozdziału autor zamieścił podrozdział zatytułowany „rekomendacje” W pracach doktorskich nie zawsze taki rozdział znajduje miejsce jednak jest to bardzo dobry zwyczaj wskazania kierunków praktycznego wykorzystania badań.

W niniejszej rozprawie jest on merytorycznie uzasadniony i nie sprawia wrażenia sztucznie dopisanego. Stanowi logiczne zwięźczenie przeprowadzonych badań gdzie przedstawione zalecenia dla decydentów oraz kierunki dalszych badań pozostają spójne z uzyskanymi wynikami i wskazują na praktyczne znaczenie rozprawy. Jego główną słabością jest jednak

zbyt duża ogólność części zaleceń oraz brak bardziej konkretnych propozycji wdrożeniowych w zakresie zmian w instrumentach regulacyjnych czy też rozwiązaniach instytucjonalnych.

Uwagi końcowe

Wśród uwag końcowych należy wskazać na zbyt rozbudowaną część teoretyczną. Dysertacja mocno nasycona jest treścią co miejscami utrudnia identyfikację głównego toku argumentacji. W niektórych fragmentach praca przypomina bardziej esej naukowy niż klasyczną rozprawę doktorską z ekonomii. Szczególnie dotyczy to fragmentów traktujących o historii finansów, czy też rozbudowanej dyskusji nad terminologią w zakresie finansyzacji. Fragmenty te mogłyby być napisane bardziej syntetycznie.

W wielu miejscach czytelnik najpierw otrzymuje szeroki wykład o zagadnieniu a dopiero później o jego wykorzystaniu w badaniach. To jest cecha częściej spotykana w podręcznikach i monografiach niż rozprawach doktorskich. Odnosi się wrażenie że doktorant, oczywiście niesłusznie, zakłada że czytający nie będzie miał pełnej wiedzy z tego zakresu i tłumaczy bardzo szczegółowo np. mechanizmy działania kontraktów futures, rolę uczestników rynku czy też proces odkrywania cen na rynku. Część tych wyjaśnień w pracy doktorskiej jest zdecydowanie nadmiarowa.

Niektóre prezentowane w pracy wątki teoretyczne zwłaszcza dotyczące finansyzacji, funkcji cen czy też krytyki klasycznego ujęcia równowagi rynkowej, pojawiają się w kilku częściach rozprawy co również sprawia wrażenie pewnej nadmiarowości wywodu. Skrócenie tych fragmentów zwiększyłoby przejrzystość treści bez utraty wartości naukowej.

W rozprawie autor wykazuje dużą erudycję i dążenie do kompletności wywodu, co prowadzi do nadmiernej szczegółowości i osłabienia koncentracji na głównym problemie badawczym.

W odniesieniu do rynków terminowych autor używa pojęcia „zabezpieczać się „ (np., na str.63) Jest to określenie żargonowe które w rozprawie doktorskiej nie powinny się znajdować. Domyślam się jednak że chodziło o zabezpieczenie produkcji przed ryzykiem niekorzystnej zmiany ceny. Natomiast w przypisie 131 autor używa określenia „zboże techniczne”. Taki rodzaj zboża nie istnieje.

Poza tym w pracy wystąpiły też drobne niedoskonałości redakcyjne. Nie wszyscy bowiem cytowani autorzy znaleźli się w bibliografii np. na str.20 Eichengreen (1996) na str 23; Andrzej Walicki, Hobsbawm(1966), Schmoller (1898). Występują też pojedyncze literówki, błędy interpunkcyjne a także techniczne niedociągnięcia redakcyjne.

Konkluzja

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska stanowi oryginalne, dojrzałe i metodologicznie poprawne rozwiązanie problemu naukowego. Rozprawa prezentuje wysoki poziom merytoryczny i dużą samodzielność badawczą autora. Doktorant wykazał się umiejętnością krytycznej dyskusji z literaturą nie tylko referując wcześniejsze badania ale również próbując pokazać gdzie literatura jest niespójna i jakie istnieją luki badawcze.

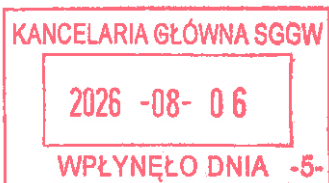
To ważna cecha pracy doktorskiej

Uważam że niniejsza dysertacja wnosi istotny wkład w zrozumienie mechanizmów ufinansowania współczesnego rolnictwa. Szczególną wartość stanowią autorskie teoretyczne koncepcje dotyczące równowagi rynkowej i harmonizacji cen a także szeroko zakrojone badania empiryczne dotyczące europejskich rynków towarowych kontraktów terminowych.

Podsumowując, stwierdzam że przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska pt: „ Wpływ integracji rynków finansowych i towarowych na warunki produkcji bioetanolu I generacji”, spełnia wymogi art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 z późn.zm.) stawiane rozprawom doktorskim. Wnoszę zatem o dopuszczenie jej autora mgr Pawła Krystiana Popławskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

/ Prof.dr hab. Michał Jerzak

Poznań 29 lipiec 2026r.

Poznań 29.07.2026

Do

Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse

Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

W nawiązaniu do uchwały nr 43/EIF – 2025/2026, niniejszym w załączeniu przesyłam recenzję rozprawy doktorskiej mgr Pawła Krystiana Popławskiego pt.: „Wpływ integracji rynków finansowych i towarowych na warunki produkcji bioetanolu I generacji”

Z poważaniem

Prof. dr hab. Michał Jerzak

WYSTAWIENIA GŁÓWNA SGGW
2026 -08- 06
WPLYNĘŁO DNIA -5-

PRIORITET

Biuro Obsługi Klienta
SGGW w Warszawie
ul. Wawrzynowska 166
02-787 Warszawa

R

(00)859007734328346706

(00)859007734328346706

Poczta Polska
Opłata pobrana 14.90 zł 00 gr